

Uuden politiikan oikeiston mobilisaatiomahdollisuudet Suomessa¹

VILLIINA HELLSTEN

Norjalaisen edistyspuolueen viimeaikaiset vaalivoitot ja Itävallan vapauspuolueen nousu hallituskoalitioon ovat Keski-Euroopassa ja Suomessaakin herättäneet keskustelua rasismien noususta. On kuitenkin yksinkertaistettua väittää näiden oikeistopopulistisiksi kutsuttujen puolueiden menestyksen perustuvan vain rasismin mielialan onnistuneeseen mobilisointiin. Oikeistopopulismin nousun taustalla on jälkiteollisen informaatioyhteiskunnan rakennemuutos, jonka myötä koko politiikan kenttä toimijoihin ja asiakysymyksiin – mukaan lukien se, mitä politiikalla ja poliittisella tarkoitetaan – on moniulotteistumassa perinteisen vasemmisto-oikeisto-jakolinjan yli.

Tässä katsauksessa tarkastellaan aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen perustuen ja poliittisen mahdollisuusrakenteen käsitettä hyödyntäen, miksi oikeistopopulistiset puolueet eivät ole Suomessa mainittavasti menestyneet. Katsauksen aluksi käyn lyhyesti läpi uuden politiikan konfliktulottuvuuden nousuun liittyviä jälkiteollisen yhteiskuntamuutoksen kysyntätekijöitä ja tämän jälkeen esittelen uuden politiikan nousun tarjontatekijöitä, ts. miten poliittinen mahdollisuusrakenne rajoittaa uuden politiikan puolueiden nousua. Tämän jälkeen tar-

kastelen mielipidetutkimusten valossa, onko uuden politiikan konfliktulottuvuus Suomessa ylipäätään poliittisesti merkityksellinen. Katsauksen loppuosassa pohdin, millaisia poliittiseen mahdollisuusrakenteeseen liittyviä rajoitteita suomalaisen uuden politiikan oikeiston mobilisoitumiseen liittyy.

Uuden politiikan nousu kysyntätekijöiden valossa: uusi poliittinen polarisaatio

Tämän katsauksen kysyntäteoreettisena viitekehystenä, jota vasten uuden politiikan konfliktiaselman nousua länsimaisissa demokratioissa tarkastellaan, on ”uuden politiikan” tematiikka, jonka mukaan uudenlainen konfliktiakseli on asettautumassa läntisen Euroopan poliittisten järjestelmien perinteisen vasemmisto-oikeisto -ulottuvuuden rinnalle.² Tällaisen uuden politiikan akselin vastapooleina ovat yhtäältä

² ”Vanhan politiikan” konfliktulottuvuus ei siis korvaudu ”uuden politiikan” ristiriita-akselilla, vaan vanha ja uusi politiikka muovaavat poliittista kenttää samanaikaisesti mutta erisuuntaisesti, jolloin poliittinen ristiriitaulottuvuus muodostuu nelikenttäiseksi. Vanhan politiikan konfliktulottuvuuden elinvoimaisuutta kuvastaen se on kuitenkin kyennyt integroimaan monia uuden politiikan asiakysymyksiä, jolloin uuden politiikan ristiriita-akselin voidaan ajatella leikkaavan vanhan politiikan akselia pikemminkin viistottain kuin pystysuoraan (ks. esim. Finger ja Sciarini 1991; Flanagan 1987; Kitschelt 1995).

¹ Artikkelin pohjautuu kirjoittajan yleisen valtio-opin pro gradu -tutkielmaan *Vanhassako vara parempi? Uuden politiikan oikeiston mobilisaatio Suomessa* (Hellsten 1999).

vasemmisto-libertaarisia arvoja korostava ”pu-navihreä” ajattelu ja toisaalta autoritaarisia ja ulkomaalaisvastaisia asenteita edustava uusautoritarismi.

Uuden politiikan konfliktiasetelma juontuu yhteiskunnan jälkiteollistumiskehityksestä, jonka myötä teknologisen ja taloudellisen kehityksen myötä niin tuotantotavat kuin -rakenteet ovat muuttuneet ja taloudellinen vauraus on lisääntynyt. Kun teollinen yhteiskunta perustui työväestön ja pääomanomistajien väliseen luokkakajoon ja sen keskeiset poliittiset ristiriidat olivat ratkaistavissa luokkakajoa heijastavien puolueiden ja institutionalisoituneiden etujärjestöjen välityksellä, jälkiteollisessa yhteiskunnassa perinteinen luokkarakenne on hajoamassa ja siten menettämässä merkitystään poliittisen mobilisaation kannalta. Jälkiteollisen yhteiskunnan perinteisiä yhteiskuntarakenteita on rikkonut myös tiedon ja koulutuksen määrän valtaisa kasvu: kansalaisten kognitiivisen kapasiteetin kehittymisen myötä perinteisten sosiaaliumistumista tukevien instituutioiden merkitys on vähentynyt.

Perinteisten yhteiskuntaluokkien sisäisen hajautumisen myötä työväestö–porvaristo-ristiriitautottavuuden rinnalle kehittyi siten uusia poliittisia jakolinjoja. Nämä työväestö–porvaristo-jakolinjan rikkovat uudet konfliktiasetelmat muotoutuvat enenevässä määrin ammatillisten taitojen (rutinoitujen työtehtävien työntekijät vs. specialistit), tiedollisten valmiuksien (kognitiivisesti mobilisoituneet vs. tiedollisesti rajoittuneet) ja elämäntaparistiriitojen (moraalinen etevämyyden, hyvä maku, käyttäytymistavat, kulutustottumukset) ympärille (Kriesi 1989; Eder 1993). Näiden yhteiskunnallisten muutosten myötä ovat muuttuneet myös käsitykset siitä, mitkä ovat keskeisiä poliittisia asiakysymyksiä ja vaateita, millä tavoin kansalaisten näkemysten tulisi välittyä päätöksentekoon ja ketkä saavat osallistua yhteisten asioiden hoitoon ja millaisin keinoin ja menetelmin.

Uuden politiikan tematiikan mukaan työntekijöiden ja pääoman välinen ristiriita on jälkiteollisessa yhteiskunnassa pitkälti ratkaistu. Sen sijaan lisääntynyt säännöttömyys, fragmentaatio ja diversiteetti nostavat identiteetin ja sen rakentamisen keskeiseksi poliittiseksi projektiksi. Muun muassa kehon kultivaation kasvava merkitys – mikä ilmenee muun muassa ”ter-

veellisinä elintapoina”, esimerkiksi vegetarismina – saattaa ilmentää tällaista minäkuvan koostamista. Keho edustaa jatkuvuutta ja eheyttä jatkuvassa muutoksen ja fragmentaation tilassa, ja se edustaa myös yksityisyyttä, jonka koskemattomuutta pyritään puolustamaan kontrolloimattomuuden muodostamalta uhkalta (Melucci 1989, 113–116, 123–124).

Samankaltaisesta identiteetin koostamisesta tai rakentamisesta voidaan nähdä olevan kyse myös ulkomaalaisvastaisten järjestöjen tai puolueiden kannatuksessa. Esimerkiksi belgialaisen ulkomaalaisvastaisten Vlaams Blokin kannatuksen on tulkittu perustuvan mielikuvayhteisöjen – syntyperäisten flaamilaisien ja toiseutta edustavien ulkomaalaisten – välisiin sosiaalisesti rakennettuihin ristiriitoihin, joiden kautta pyritään luomaan jonkinlaista kadotettua belgialaista identiteettiä (Hossay 1996). Myös italialaisen Lega Nordin alueellisten identiteettien korostamisessa on katsottu olevan kyse samankaltaisesta uusien identiteettien luomisesta, jossa ”toiseutta” edustavat ulkomaalaisten lisäksi eteläitalialaiset (Woods 1992), ja ranskalaisen Front Nationalin kannatusta on samoin tulkittu pyrkimykseenä ”koodata” todellisuutta ymmärrettävämmäksi ja siten rakentaa omaa identiteettiä (Hainsworth 1992, 47). Käsitteet erillaisuudesta ovat siten sosiaalisesti rakennettuja identiteettiä tukevia viitekehyksiä, joiden avulla pyritään luomaan pysyvyyttä perinteisten viiteryhmäsidosten heikennyttä.

Uuden politiikan nousu tarjontatekijöiden valossa: poliittinen mahdollisuusrakenne

Uuden politiikan noususta keskusteltaessa keskitytään tavanomaisesti ”kysyntätekijöihin”, ts. edellä kuvattuihin jälkiteollisen tietoyhteiskunnan rakennemuutoksiin, joilla voidaan selittää poliittisissa asiakysymyksissä, osallistumisvahteissa ja kollektiivisen toiminnan perusteissa tapahtuneita muutoksia. Poliittisen mahdollisuusrakenteen (*political opportunity structure*) tarkastelu selittää uuden politiikan mobilisointumista ”tarjontaan” liittyvien tekijöiden kautta, ts. sitä, minkälaisissa poliittisissa olosuhteissa uusien puolueiden syntyminen ja menestyminen on mahdollista ja miksi samankaltaisissa yhteiskunnallisissa ja arvoilmapiirin oloissa uuden politiikan ristiriita-akselia edustavien

puolueiden menestys on varsin vaihtelevaa. Poliittisen mahdollisuusrakenteen tarkastelu yhdistää siten yhtäältä rakenne- ja arvoteorioihin ja toisaalta voimavarojen mobilisaatioon (*resource mobilization*) liittyvät selitystekijät koherentiksi ja kokonaisvaltaiseksi uuden politiikan selitysmalliksi.

Poliittisen mahdollisuusrakenteen tarkastelun lähtökohtana on, että yhteiskuntarakenteen muutosten myötä äänestäjäkunta asettautuu enenevässä määrin uuden politiikan jakolinjan ympärille. Kun vasemmiston ja oikeiston pääpuolueet pyrkivät tällaisessa tilanteessa tavoittelemaan laajan yleispuolueen asemaa, vasemmiston ja oikeiston tarjoamat poliittiset vaihtoehdot samankaltaistuvat, ja erityisesti uuden politiikan ristiriita-akselille sijoittuvien äänestäjien epäluottamus politiikan toimivuutta kohtaan kasvaa. Tilanne edistää joko vihreiden vasemmisto-libertaaristen puolueiden tai uuden politiikan oikeiston mobilisoidumista riippuen etenkin siitä, ovatko hallitusvastuussa vasemmiston vai oikeiston valtuutetut.

Sosialististen aatteiden heikentyessä vasemmiston valtuutetut joutuivat jo 1970-luvulta alkaen siirtymään kohti poliittista keskustaa ja samalla vanhan politiikan akselia leikkaavaa uuden politiikan akselia (Kitschelt 1995, 17). Tämä on luonut poliittiseen mahdollisuusrakenteeseen tilan, jonka vasemmisto-libertaariset vihreät puolueet onnistuivat 1980-luvulla hyödyntämään. Oikeiston valtuutetuilla ei ollut tällaista poliittista painetta uudelleensijoittautumiseen ennen 1980- ja 1990-lukujen vaihdetta, mutta 1990-luvun taloudellinen taantuma, ulkomaalaisten määrän voimakas kasvu ja vasemmisto-libertaarisen liikehdinnän voimistuminen ovat luoneet myös uuden politiikan oikeistoa suosivan ilmapiirin.

Keskeisenä edellytyksenä uuden politiikan – sekä vasemmisto-libertaarisen että uusautoritaarisen – puolueen nousulle on jonkin uuden politiikan konfliktiuottavuudelle sijoittuvan asiakysymyksen politisoituminen. Vasemmisto-libertaarien mobilisoidumista edesauttaa esimerkiksi ydinvoimaan liittyvien erimielisyyksien politisoituminen (Kitschelt 1988, 219–221), uuden politiikan oikeiston mobilisoidumisen edellytyksenä pidetään puolestaan talouden taantumista ja ulkomaalaisten määrän samanaikaista voimakasta kasvua (ks. Kitschelt 1995,

3; Taggart 1995, 47). Toisinaan myös vasemmisto-libertaarien mobilisoidumista on tulkittu uuden politiikan oikeiston mobilisoidumisen käynnistäjänä.³

Uusien poliittisten yrittäjien menestykseen vaikuttaa myös se, tulevatko ne valtuutetuiden taholta tunnustetuiksi. Mikäli valtuutetut eivät kiinnitä minkäänlaista huomiota uusiin poliittisiin yrittäjiin, jäävät ne poliittiseen paitioon. Uuden politiikan puolueen menestys euro- tai kunnallisvaalien kaltaisilla ”toissijaisilla” areenoilla pakottaa valtuutetut määrittelemään oman asemansa suhteessa uusiin yrittäjiin ja mahdollisesti myös vastaamaan kysymykseen yhteistyöstä uusien puolueiden kanssa. Uusien poliittisten yrittäjien tunnustaminen tapahtuu useimmiten puolittain, kun valtuutetut pyrkivät omimaan uusia asiakysymyksiä omalle agendalleen (ks. Schain 1987, 237–246).

Tällaiseen legitimointiprosessiin osallistuvat myös tiedotusvälineet nostaessaan uusien yrittäjien kiistanalaisiakin asiakysymyksiä – esimerkiksi ulkomaalaiskysymyksen – julkisuuteen. Ranskan Front Nationalin nousua voidaan pitää esimerkkinä tällaisesta vähemmän merkityksellisten vaalien ja tiedotusvälineiden kiinnostuksen vuorovaikutuksesta, joka lopulta johdatti puolueen läpimurtoon parlamenttivaalissa vuonna 1986 (mt.). Uuden politiikan oikeiston menestyminen edellyttää näin ollen myös tiedotusvälineiden kiinnostusta uusista yrittäjistä, jolloin esimerkiksi vaalimenestys vähemmän tärkeinä pidetyissä euro- tai kunnallisvaaleissa tuottaa tarvittavaa medianäkyvyyttä (Kitschelt 1995, 79, 99–100).

³ Toisinaan uuden politiikan oikeiston syntyä tulkitaan ensisijaisesti vasemmisto-libertaarisen liikehdinnän vastareaktionä (esim. Minkenberg 1992; Inglehart 1990), mutta tässä uuden politiikan oikeiston tarkastelua pelkkänä kulttuurisena vastareaktionä pidetään riittämättömänä ja korostetaan sen sijaan jälkiteollista yhteiskuntamurrosta uuden politiikan oikeiston kysyntäteoreettisena selittäjänä. Vasemmisto-libertaarista liikehdintää tulkitaan tällöin ennemminkin katalyyttinä kuin selittäjänä uuden politiikan oikeiston mobilisoidumiselle. Samalla korostetaan vasemmisto-libertaarisen liikehdinnän ja uuden politiikan oikeiston paradigmaattista yhteneväisyyttä niiden nousun liittyessä samanlaisiin poliittisiin osallistumista muokkaaviin rakennemuutoksiin.

Suotuisten ulkoisten poliittisten olosuhteiden lisäksi uuden politiikan oikeiston mobilisoituminen edellyttää lopulta myös poliittisia taitoja uusilta yrittäjiltä itseltään – erityisesti karismaattista johtajuutta – ja strategisesti onnistuneita ohjelmavalintoja (Kitschelt 1995, 14–19). Siten vaikka puoluejärjestelmässä vallitsisi vasemmiston ja oikeiston valtapuolueiden strategisten valintojen synnyttämä ideologinen tyhjiö, sen hyödyntämisen onnistuminen riippuu viime kädessä uusien poliittisten yrittäjien kyvyistä ja valinnoista. Riippuen valitsemastaan poliittisesta ohjelmasta uuden politiikan oikeiston puolueet kykenevät mobilisoimaan erilaisia äänestäjien joukkoja, joiden kombinaation merkitys puolueen kannatuksen laajuuden ja kestävyuden kannalta on merkittävä. Valitsemansa ohjelmastrategian perusteella uuden politiikan oikeiston puolueet voidaan jakaa kolmeen ideologiseen ryhmään (ks. tarkemmin Kitschelt 1995).

Ulkomaalaisvastainen ja uusliberalistinen ohjelma ilmenee pyrkimyksinä tiukentaa maahanmuutto- ja pakolaispolitiikkaa. Ulkomaalaisvastaisuuteen liittyy usein myös voimakas kansallismielisyys. Ohjelma korostaa uusliberalistisia arvoja, kuten yksilöllistä yrittäjäyyttä, taloudellisen kasvun päämääriä, verotuksen alentamista ja julkisen sektorin supistamista. Ulkomaalaisvastaisen ja uusliberalistisen ohjelman kannattajakunta koostuu pääosin teollisuuden perinteisestä työväestöstä, pienyrittäjäistä ja maanviljelijöistä. Korkeasti koulutettu keskiluokkainen väestö on kannattajajoukossa sen sijaan vähemmistönä. Kannattajat ovat lisäksi yleensä miehiä, kaupunkilaisia, vähän koulutettuja ja nuoria.

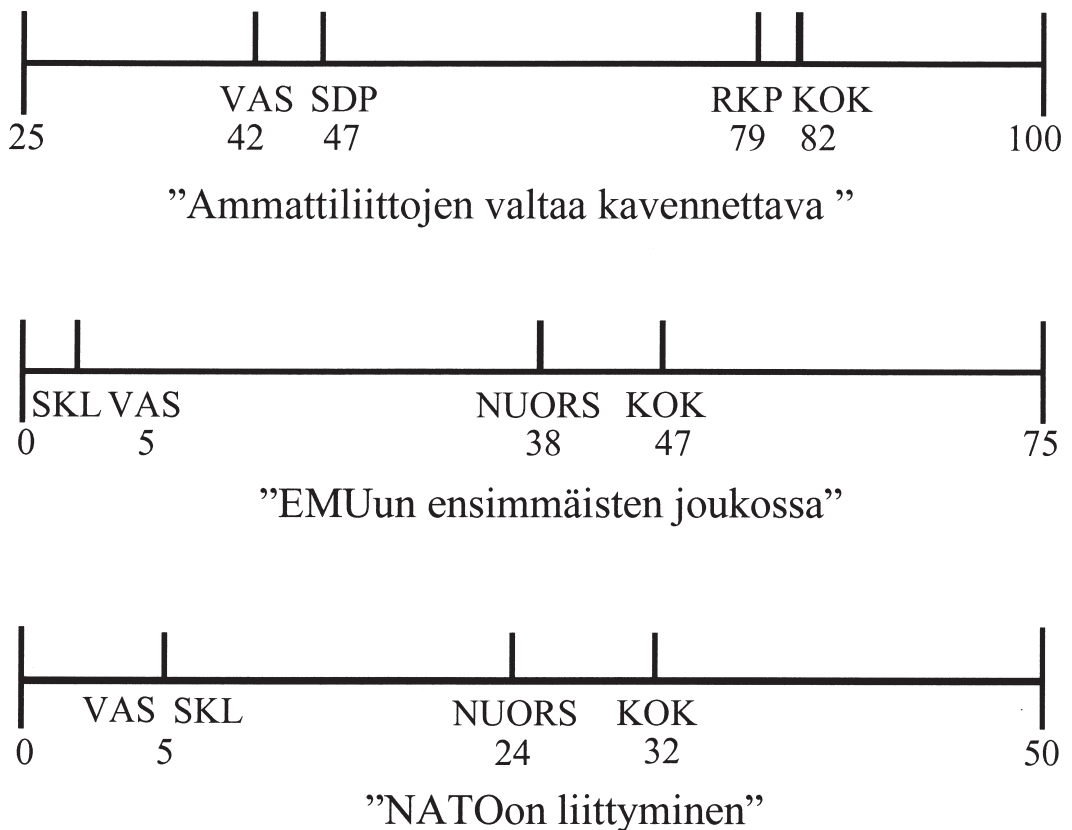
Uusliberalistinen ja järjestelmänvastainen ohjelma voidaan sijoittaa melko lähelle perinteistä oikeistoa, eikä siinä välttämättä ole havaittavissa ulkomaalaisvastaisia tai autoritaarisia painotuksia. Mikäli ohjelmaan liittyy ulkomaalaisvastainen retoriikka, voidaan sitä tulkita pikemminkin järjestelmän- ja konsensuksen vastaisena poliittisena viestinä kuin rasistisuutena. Myös ohjelman voimakasta uusliberalistisuutta voidaan tulkita valtajärjestelmälle kohdistettuna haasteena. Ohjelma kykenee mobilisoimaan kannattajia melko tasaisesti kaikista yhteiskuntaryhmistä, mutta enemmistö kannattajista lukeutuu hyvinkoulutettuihin keskiluokkisiin valkokaulustyöntekijöihin.

Autoritaarinen ja hyvinvointichauvinistinen ohjelma eroaa ulkomaalaisvastaisesta ja uusliberalistisesta ohjelmasta lähinnä markkina-kielteisemmällä suuntauksellaan. Ohjelma on selkeästi ulkomaalaisvastainen ja autoritaarinen, mutta se kannattaa egalitaarista hyvinvointipolitiikkaa ja pyrkii olemaan ”pienen ihmisen” asialla. Autoritaarinen ja hyvinvointichauvinistinen ohjelma ei kuitenkaan ole fasistinen tai kansallissosialistinen, joissa kapitalisminvastaisuus on esiteollista antimodernistisuutta ja sellaisena soveltuu huonosti jälkiteollisen yhteiskunnan asiakysymyksiin. Markkinakielteisyydestään johtuen ohjelma ei niinkään vetoa pienyrittäjiin tai maanviljelijöihin, saati keskiluokkaisempiin valkokaulustyöntekijöihin, mutta sen sijaan työväestö on ohjelman kannattajakunnassa selkeästi yliedustettuna. Ulkomaalaisvastaisen ja uusliberalistisen ohjelman tavoin autoritaarisen ja hyvinvointichauvinistisen ohjelman kannattajat ovat lisäksi miehiä, vähän koulutettuja ja nuoria.

Uuden politiikan konfliktiasetelma mielipideilmaston valossa

Tässä katsauksessa ei ollut mahdollista tarkastella tilastollisesti edustavalla aineistolla, missä määrin uuden politiikan konfliktiuolottuudelle sijoittuvat asiakysymykset todellisuudessa polarisoivat suomalaista yhteiskuntaa ja siten muokkaavat poliittisen mobilisaation rakenteita. Näin ollen tätä kysymystä tarkastellaan seuraavassa sekundaariseen aineistoon perustuen siten, että suomalaisten poliittisia asenteita koskeva aineisto istutetaan uuden politiikan tarkastelukehikkoon. Tämä sekundaariaineisto koostuu Elinkeinoelämän valtuuskunnan teettämästä mielipidekyselystä (EVA 1997) ja laajasta suomalaisten poliittisia asenteita kartoittavasta tutkimuksesta *Vaalikansan äänivalta* (Pesonen ym. 1993). Tulosten perusteella voidaan ensinnäkin luonnehtia, millainen uuden politiikan konfliktiakseli Suomessa on, ja toiseksi arvioida, missä määrin uuden politiikan kysymyksenasettelu ylipäätään muodostaa validin lähtökohdan poliittisen muutoksen tutkimukselle.

Kuvioissa 1 ja 2 on kuvattu joitakin yhtäältä vanhan (kuvio 1) ja toisaalta uuden politiikan (kuvio 2) ristiriitailottuuduksille sijoitettavissa olevia mielipideväittämiä ja eri puoluei-

Kuvio 1. Suomalaisen puolueiden kannattajien muodostamat vastakkainasettelut kolmella vanhan politiikan ristiriitaisuudella (lukuarvot kuvaavat samaa mieltä olevien prosenttiosuuksia kussakin väittämässä).

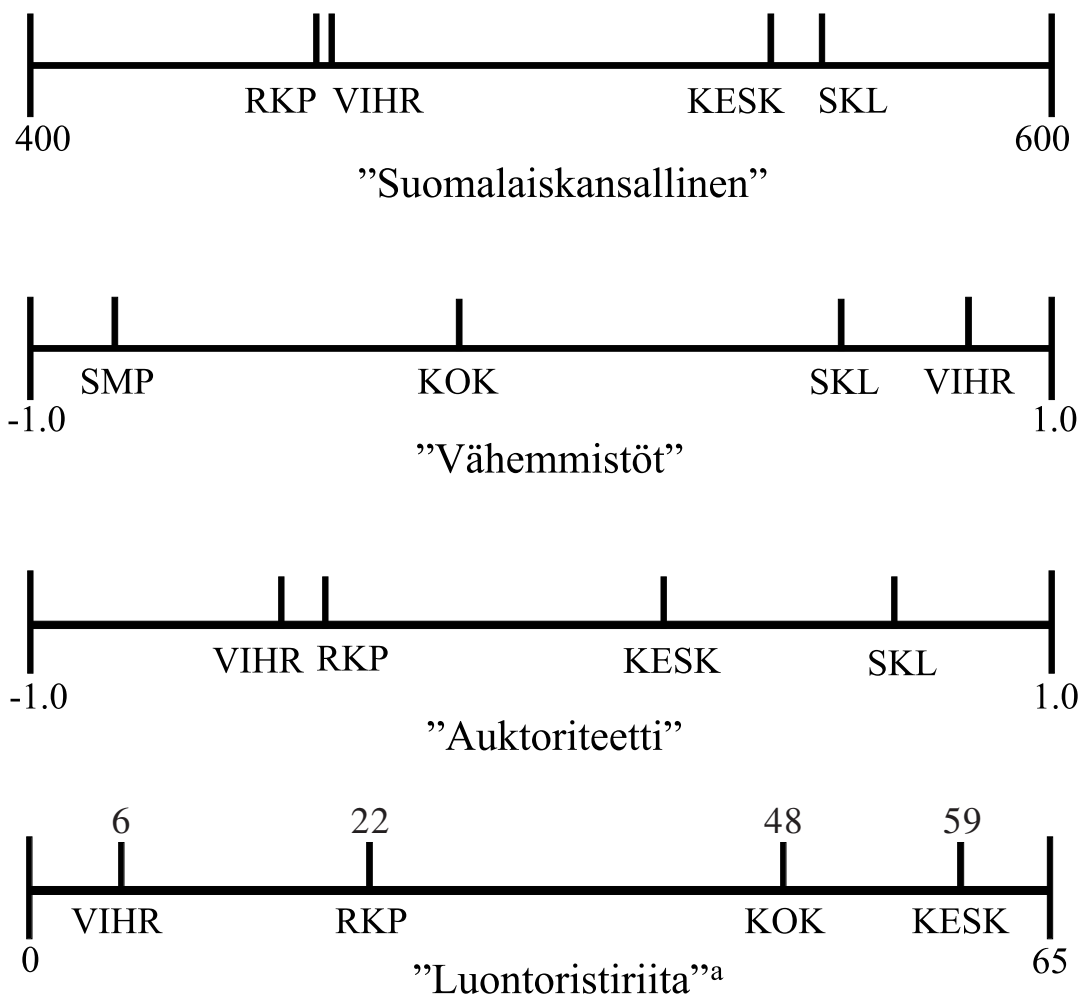
den kannattajien sijoittuminen ulottuvuuksille. Polarisaation korostamiseksi kullekin ulottuvuudelle on valittu yhteensä neljän puolueen kannattajaryhmät (kaksi kunkin ristiriitaisuuden ääripäähän sijoittuvan). Vanhan politiikan ristiriitaisuutta kuvaavilla väittämällä näkyvää polarisaatiota tarkasteltaessa havaitaan, että perinteisen vasemmiston ja oikeiston ääripuolueet – Vasemmistoliiton ja kokoomuksen kannattajat – muodostavat konfliktiakselin ääripäät Euroopan rahaliiton kannatusta ja NATO:oon liittymistä koskevissa asiakysymyksissä (ks. kuvio 1).

Sen sijaan uusien puolueiden⁴ kannattajat si-

joittuvat vanhan politiikan akselille perinteisiä vasemmisto-oikeisto rajoja rikkoen, ja konservatiivisen kristillisen liiton kannattajat asettuvat perinteisiä arvoja korostavina näissä asiakysymyksissä Vasemmistoliiton rinnalle. Myös suhtautuminen työelämän rakenteellisten uudistusten välttämättömyyteen ja etujärjestöjen vaikutusvallan kaventamiseen jakavat varsin perinteisinä asiakysymyksenä kansalaisia vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden mukaisesti: rakenteellisia uudistuksia ovat valmiimpia kannattamaan kokoomuksen ja Ruotsalaisen kansanpuolueen kannattajat, kun sen sijaan Vasemmistoliiton ja SDP:n kannattajat suhtautuvat tällaisiin uudistuksiin kielteisimmin.⁵

⁴ Uusina puolueina pidetään tavanomaisesti kaikkia muita puolueita paitsi neljää suurinta puoluetta sekä Liberaalista kansanpuoluetta ja Ruotsalaista kansanpuoluetta (Martikainen ja Yrjönen 1991, 67).

⁵ Vanhan politiikan ulottuvuuden elinvoimaisuutta perinteisen vasemmiston (SDP ja Vasemmistoliitto) ja oikeiston (kokoomus) keskuudessa kuvaa, että näiden

^a Väitteen tarkka muotoilu: ”Luonnonsuojelun nimissä rajoitetaan taloudellista ja teollista toimintaa liian paljon”.

Kuvio 2. Suomalaisten puolueiden kannattajien muodostamat vastakkainasettelut neljällä uuden politiikan ristiriitaulottuvuudella. Esitetyt lukuarvot ovat faktoripistemäärien keskiarvoja lukuunottamatta luontoristiriitaa, jossa mitta-asteikkona on käytetty prosentteja. Pieni faktoripistemäärä tarkoittaa kielteistä suhtautumista kullakin ulottuvuudella. Lähde: Pesonen ym. 1993, 469; EVA 1997, 36, 64.

Vaikka vanhan politiikan asiakysymykset jatkavat edelleen selvästi äänestäjiä perinteisen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden mukaisesti, on vanhan politiikan asiakysymysten polarisoi-

puolueiden kannattajat ovat jakaantuneet myös suhtautumisessa hyvinvointivaltion purkuun, yksityistämiseen, pankkien määräysvallan vähentämiseen ja puolustusmenojen karsimiseen (Pesonen ym. 1993, 137–139, 468–471).

va voima samalla kuitenkin heikentynyt. Tätä ilmentää muun muassa se, että oikeiston valta-
puolueen (KOK) kannattajien ja nuorsuomalaisten jälkeen Euroopan rahaliittoa ja NATO:n jäsenyyttä kannattavat innokkaimmin vasemmiston valta-
puolueen (SDP) kannattajat (näistä asenteista tarkemmin ks. EVA 1997, 14).

Vasemmiston ja oikeiston valta-
puolueiden ideologista lähtymistä kuvastaa myös se, että SDP:n ja kokoomuksen kannattajat sijoit-

tuvat molemmat ”vähemmistöt” ja ”auktoriteetti” -ulottuvuuksien keskelle (näistä asenteista tarkemmin ks. Pesonen ym. 1993, 469). Suhtautuminen vähemmistöihin ja auktoriteetteihin ovat tyypillisiä uuden politiikan asiakysymyksiä, eivätkä ne siten odotetusti polarisoikaan perinteisen vasemmiston ja oikeiston kannattajia. ”Vähemmistöt”-ulottuvuudella⁶ ideologinen vastakkainasettelu muodostuukin vähemmistöihin myönteisesti suhtautuvien vihreiden ja niihin kielteisesti suhtautuvien SMP:n kannattajien välille. Suhtautuminen auktoriteetteihin⁷ jakaa sen sijaan voimakkaimmin vihreiden ja kristillisen puolueen kannattajia (vihreät suhtautuen auktoriteetteihin kristillisiä varauksellisemmin).

Myös nk. suomalaiskansallisella ulottuvuudella – jolla latautuvat muun muassa sellaiset arvot kuin kansallishenki, perinteiset arvot ja kulttuuri sekä kansallinen yhtenäisyys – vastapoolit muodostuvat kristillisen liiton ja keskustan suomalaiskansallisia arvoja painottavien kannattajien ja Ruotsalaisen kansanpuolueen ja vihreiden kannattajien välille. Yhdessä vasemmistoliiton kannattajien kanssa vihreät muodostavat toisen vastapoolin myös suhtautumisessa luonnonsuojelun nimissä toteutettavaan taloudellisen toiminnan rajoittamiseen, kun sen sijaan keskustan ja kokoomuksen kannattajat sijoittuvat tämän ulottuvuuden toiseen ääripäähän (näistä asenteista tarkemmin ks. EVA 1997, 64).

Uuden politiikan oikeiston mobilisaatiomahdollisuudet Suomessa

Kuvioista 1 ja 2 nähdään vielä, että vanhan politiikan konfliktiulottuvuuksilla puolueiden kannattajat sijoittuvat hyvin selvästi perinteisen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden mukaisesti, mutta sen sijaan uuden politiikan asiakysymyksissä vastapoolit muodostuvat vaihtelevammin. Vaikka vihreät ovat kaikissa uuden politiikan asiakysymyksissä johdonmukaisesti

sijoittuneet uuden politiikan vasemmisto-libertaariseen päätyyn, vihreiden vastapooli vaihtelee asiakysymyskohtaisesti SMP:stä kristillisen liiton ja porvaripuolueiden kannattajiin.

Edellä olevan valossa voidaankin väittää, että uuden politiikan konfliktiasetelma näyttäisi Suomessa olevan ”joustava” siten, että vaikka vihreät ovat vakiinnuttaneet asemansa uuden politiikan vasemmisto-libertaarisena puolueena, uuden politiikan oikeistopooli on asiakysymyksestä riippuen vaihtelevasti löydettävissä eri puolueiden kannattajien keskuudesta. Tästä uuden politiikan oikeiston ankuroitumattomasta luonteesta johtuen – mikä heijastuu myös suomalaiseseen puoluejärjestelmään merkittävän uuden politiikan oikeistopuolueen puuttumisena – uuden politiikan ulottuvuuden voidaan tulkita olevan eräänlaisessa heiluriliikkeessä, joka on kuvattu kuvioissa 3.

Kuviossa kokoomus, keskusta, kristillinen liitto ja SMP on sijoitettu niin kuin niiden intuitiivisesti voisi kuvitella sijoittuvan uuden ja vanhan politiikan akseleille. Kokoomuksen sijainti kuvastaa sen lukeutumista vanhan politiikan oikeistoon, keskustan sijainti viittaa sen asemaan ideologisen keskustan porvarillisella puolella ja kristillisen liiton sijoittuminen uuden politiikan autoritaariseen tilaan kuvastaa puolueen kaksijakoista asemaa vanhan ja uuden politiikan välimaastossa. SMP on sijoitettu uuden politiikan oikeiston tilaan.⁸

Lisäksi kuviossa on esitetty kukin edellä kuvatuista uuden politiikan ulottuvuuksista (auktoriteetit, vähemmistöt, luontoristiriita ja kansalliset arvot) siten, että kukin ristiriitaulottuvuus on nimetty sen puolueen läheisyyteen, joka edellä olevan tarkastelun perusteella osoitautui vihreiden valtaaman vasemmisto-libertaaristisen tilan vastapooliksi. Suhtautumisessa vähemmistöihin vihreiden vastapoolin muodosti SMP, suhtautumisessa auktoriteettiin vastapoolina toimi kristillinen liitto, suomalaiskansalli-

⁶ Tätä ulottuvuutta kuvaavalla faktorilla latautuvat muun muassa sellaiset arvot kuin suhtautuminen pakolaisiin, virolaisiin, mustalaisiin ja luonnonsuojelijoihin (ks. Pesonen ym. 1993, 466).

⁷ Tätä ulottuvuutta kuvaavalla faktorilla latautuvat mm. suhtautuminen kirkkoon ja poliisiin (Pesonen ym. 1993, 466).

⁸ Hyvinvointichauvinistisena puolueena SMP tulisi itse asiassa sijoittaa uuden politiikan akselin vasemmalle puolelle (ks. tarkemmin Hellsten 1999), mutta tässä se on yksinkertaistetusti sijoitettu siten kuin se edustaisi koko uuden politiikan – varsin hajanaista – oikeistoa ja siksi asettuu tilaan, joka tarkemmin ottaen kuuluu ulkomaalaisvastaista ja uusliberalistista ohjelmaa edustavalle puolueelle (ks. Kitschelt 1995).

ole löytynyt poliittista hyödyntäjää. Mistä siten johtuu, että uuden politiikan kasvualustan otollisuudesta huolimatta uuden politiikan oikeiston puolueet eivät ole onnistuneet mobilisoitumaan? Seuraavassa tarkastellaan, millainen poliittinen mahdollisuusrakenne Suomessa uuden politiikan oikeiston nousun kannalta on 1990-luvulla vallinnut ja minkälaisilta joidenkin uuden politiikan oikeistoon sijoitettavien suomalaispuolueiden ohjelmat ja omat strategiset valinnat näyttävät poliittisen mahdollisuusrakenteen muutosten valossa.

Poliittisen mahdollisuusrakenteen kannalta uuden politiikan oikeiston mobilisoituminen edellyttää perinteisen vasemmiston ja oikeiston pääpuolueiden ideologista lähentymistä, mikä ilmenee esimerkiksi hallitusyhteistyönä (Kitschelt 1995, 17). Tilanteessa, jossa valtuutetut eivät kykene profiloitumaan toistensa ideologisiksi vastapuoleiksi, puoluejärjestelmään syntyy tilaa uusille puolueille mobilisoida valtuutetuksiin kohdistuva tyytymättömyys kannatukseseen. Parhaiten uuden politiikan oikeiston mobilisoitumista edistää siten tilanne, jossa vasemmiston ja oikeiston ideologisen lähentymisen lisäksi oikeiston pääpuolue on päähallitusvastuussa.

Suomessa tällainen mahdollisuusrakenne on avautunut vasta 1990-luvulla, sillä toisen maailmansodan jälkeen kokoomus ei osallistunut hallitukseen pääporvaripuolueena kuin vasta Holkerin hallituksessa 1987–1991 ja oli lisäksi täydellisessä oppositiossa vuosina 1966–1986.⁹ Kokoomuksen kaksikymmenvuotinen oppositio liittyy yleisempään Suomen politiikalle tyyppilliseen oikeiston delegitimaation ilmiöön, jota kesti aina Neuvostoliiton hajoamiseen 1990-lu-

vulle asti (ks. Kalliala 1999; Pekonen ym. 1999, 34).

1980-luku merkitsi poliittisen kulttuurin muutoksen alkua: Kekkosen kausi päättyi, ja vuonna 1982 Mauno Koivisto valittiin Suomen presidentiksi ennätysmäisen korkean äänestysaktiivisuuden saattamana. Yhtenä vaalien korkean äänestysaktiivisuuden selittäjänä onkin pidetty sitä, että näissä vaaleissa Kekkosen lähes yksinvaltaisen politiikan synnyttämä mutta pidätetty tyytymättömyys löysi purkautumistien (ks. Martikainen ja Yrjönen 1983). Hallituskokoonpanossa poliittisen ilmapirin muutos näkyi siinä, että kokoomus – josta IKL:n lakkauttamisen jälkeen oli tullut Neuvostoliiton silmätikku – vapautui poliittisesta pannasta ja osallistui 20 vuoden tauon jälkeen hallitukseen vuonna 1987. Suomen politiikka alkoi näin ”normalisoitua”, minkä osoituksena voidaan pitää hallitus–oppositio-asetelman voimistumista, sillä ennen vuonna 1983 aloitettua Sorsan neljättä hallitusta eivät hallitukset Suomessa olleet palvelleet täyttä vaalikautta.

Kokoomuspuolueen pitkäaikaisesta oppositiosta johtuen poliittinen mahdollisuusrakenne ei Suomessa avautunut uuden politiikan oikeistolle kuin vasta 1990-luvulla. 1990-luvulla poliittinen mahdollisuusrakenne alkoi avautua uuden puolueen mobilisoitumiselle myös siten, että vuosikymmenen puolivälin jälkeisten sateenkaarihallituskoalitioiden myötä on mielikuva politiikan vaihtoehdottomuudesta saattanut voimistua, etenkin kun näihin hallituksiin on valtuutettujen lisäksi osallistunut sellaisia pienpuolueita, jotka muutoin saattaisivat toimia politiikkakriittisyyden purkautumisväylinä (Vasemmistoliitto ja Vihreä liitto).

Poliittisen mahdollisuusrakenteen suotuisuutta uuden politiikan oikeiston nousun kannalta lisäsi, että Suomi liittyi porvarihallituksen johdolla ja sosialidemokraattisen oppositiopuolueen tuella Euroopan unioniin. Samanaikaisesti talouden taantuma oli Suomessa pahimmillaan, ja myös ulkomaalaisten määrä alkoi voimakkaasti kasvaa. Liittyminen Euroopan unionin jäseneksi saattoi voimistaa sateenkaarihallitusten jo luomaa vaikutelmaa ideologisesta vaihtoehdottomuudesta, mutta sen lisäksi unionijäsenyys merkitsi uuden politiikan oikeiston mobilisoitumisen kannalta sitä, että rikkoessaan perinteisiä puoluesiteitä se samalla avasi uusille

⁹ Toisen maailmansodan jälkeen kokoomus osallistui hallitukseen ensi kerran Tuomiojan ammattiministeristössä 1953–1954. Vaikka kokoomus tuolloin esiintyi hallituksessa suurimpana puolueena neljällä ministerilläään, ei sen voida tulkita toimineen päähallitusvastuussa hallituksen ammattiministeristö-luonteen vuoksi. Kokoomus osallistui myös Fagerholmin kolmanteen hallitukseen 1958–1959, jossa Maalaisliitto ja sosialidemokraatit olivat suurimpina puolueina, sekä Maalaisliitto/keskusta-johtoisin porvarihallitukseen vuosien 1962–1966 aikana. Tämän jälkeen kokoomus joutui yli kaksikymmenvuotiseen hallituspaitsioon vuoteen 1987 asti, jolloin se lopulta osallistui hallitukseen yhdessä SDP:n kanssa.

poliittisille yrittäjille mahdollisuuden mobilisoida puoluesiteistään irtaantuneita äänestäjiä.

Talouden taantuma ja ulkomaalaisten määrän voimakas kasvu samanaikaisesti kokoomuksen hallitusyhteistyön kanssa merkitsivät poliittisen mahdollisuusrakenteen kannalta, että 1990-luvun alku oli otollinen etenkin hyvinvointichauvinistisen ohjelman mobilisoitumiselle. Sen sijaan 1990-luvun jälkipuolella, kun ulkomaalaiskysymyksen merkitys poliittisena kiistakysymyksenä on taloudellisen nousukauden myötä vähentynyt, on poliittinen mahdollisuusrakenne sateenkaarihallituksineen ollut suotuisampi järjestelmänvastaiselle uusliberalistiselle puolueelle. Sen kannatus ei niinkään perustu ulkomaalaiskysymyksen politisoitumisen hyödyntämiseen vaan oikeiston ja vasemmiston pääpuolueiden voimakkaaseen ideologiseen lähentymiseen.

Suomessa perussuomalaisen puolueen voidaan katsoa edustavan hyvinvointichauvinistista uuden politiikan oikeiston puoluetta (ks. tarkemmin Hellsten 1999). Perussuomalaisten poliittista marginaalisuutta ei selitä niinkään muiden puolueiden strategiaan valintoihin liittyvät tekijät vaan puolueen omat ohjelmavalinnat. Vaikka sen ohjelma voidaan lukea autoritaariseen ja hyvinvointichauvinistiseen ohjelmaan, on se ideologisesti jäsentymätön ja jopa tavoitteeton (mt.). Puolueen mobilisoitumisen ongelmana voidaan ennen kaikkea pitää sen ideologista epäuskottavuutta.

Nuorsuomalaisen puolueen, joka suomalaisen puoluejärjestelmän kontekstissa voidaan sijoittaa järjestelmänvastaisiin uusliberalistisiin puolueisiin, menestystä 1990-luvun loppupuoliskolla vaikeutti puolestaan sekä valtapuolueiden että sen omat strategiset poliittiset valinnat. Vaikka Nuorsuomalaisen puolueen nousussa eduskuntaan vuonna 1995 voidaan tulkita olleen pettymistä oikeiston pääpuolueen hallituspolitiikkaan, ei sen uusliberalistinen ohjelma vuoden 1995 mahdollisuusrakenteessa ollut yhtä ”radikaali” kuin jos se olisi esiintynyt ohjelmallaan jo 1980-luvun vaaleissa. Puolueen uusliberalistisen ohjelman terä oli jo tylsistynyt vuonna 1995, kun keskustajohtoinen porvarihallitus oli jo aloittanut talouden liberalisoinnin toteuttamalla kattavia budjettileikkauksia sekä aloittamalla valtioneuvoston yksityistämisen ja julkisen sektorin supistamisen. Uuslibe-

ralistisen ohjelman terävyyttä heikensi myös, että vuoden 1995 sateenkaarihallitus laski vuonna 1997 kokoomuslaisen valtiovarainministerin johdolla verotusta samanaikaisesti budjettileikkausten kanssa, mikä Suomen oloissa – huolimatta veronalennuksen suhteellisesta pienuudesta – oli poikkeuksellista ja viestitti hallituksen olevan tosissaan veropoliittikan muuttamisessa (ks. Sundberg 1996, 361).

Nuorsuomalaisten ohjelma alkoi myös selvästi maltillistua vuosikymmenen lopulla, mikä ilmeni muun muassa puolueen vuodelle 1999 laatiman varjobudjetin säästöjen maltillisuutena edellisen vuoden esityksiin verrattuna. Tämän lisäksi nuorsuomalaiset viestivät lähentymistä perinteisiin puolueisiin harkitessaan puolueen yhdistämistä liberaalipuolueeseen. Nuorsuomalaisten strategisena virheenä voidaan pitää myös sitä, että puolue päätti olla osallistumatta europarlamentti- ja kunnallisvaaleihin kevään 1999 eduskuntavaalitappion jälkeen, vaikka menestys tällaisilla ”sekundäärisillä” vaaliareenoilla on uuden puolueen nousun kannalta edellytys valtakunnallisen uskottavuuden rakentamiseksi.

Siten poliittisen mahdollisuusrakenteen muutokset valtapuolueiden strategisten siirtojen myötä yhtäältä ja puolueen omat ohjelmalliset valinnat toisaalta selittävät uuden politiikan oikeiston mobilisoitumattomuutta Suomessa suotuisista kysyntätekijöistä huolimatta. Poliittinen mahdollisuusrakenne avautui 1980-luvulla sen sijaan vihreän puolueen mobilisoitumiselle. Kekkonen valtakauden päättymiseen liittyvät poliittisen ilmapiirin muutokset olivat jo tuolloin havaittavissa ja loivat kysyntää uuden politiikan puolueelle. Sosialidemokraattien pitkään jatkuneesta hallitustyöskentelystä johtuen poliittinen mahdollisuusrakenne suosi vasemmisto-libertaarisen puolueen mobilisoitumista, joskin vihreän puolueen nousuun liittyi todennäköisesti osin sellaista järjestelmänvastaista protestikannatusta, joka toisenlaisen poliittisen mahdollisuusrakenteen oloissa olisi ollut myös uuden politiikan oikeistoon lukeutuvan järjestelmänvastaisen uusliberalistisen puolueen mobilisoitavissa. Siten yhtäältä vihreän puolueen mobilisoituminen jo 1980-luvulla ja toisaalta myöhemmin uuden politiikan oikeiston teemojen aktualisoituminen – kuten talouden liberalisointi – keskustajohtoisissa porvarihalli-

tuksessa ja sen jälkeisissä sateenkaarihallituksissa veivät mobilisaatiopohjaa uuden politiikan oikeiston nousulta.

Johtopäätökset

Tämä katsaus on pyrkinyt osoittamaan, että Suomessakin on toisinaan ollut uuden politiikan oikeiston mentäviä aukkoja, kuten 1990-luvun alkuvuosista sen keskivaiheille, jolloin porvarihallituksen johdolla ja sosialidemokraattisen puolueen tuella Suomi liittyi Euroopan unioniin ja jolloin samanaikaisesti talouden taantuma oli pahimmillaan ja ulkomaalaisten määrä alkoi voimakkaasti kasvaa. Suotuisista kysyntätekijöistä, uuden politiikan oikeiston asiakysymysten noususta ja valtapuolueiden ideologisesta lähentymisestä huolimatta uuden politiikan oikeisto ei Suomessa kuitenkaan ole onnistunut mobilisoitumaan. Mobilisaation esteenä on tässä katsauksessa esitetty poliittisen mahdollisuusrakenteen suotuisuuteen liittyviä tekijöitä, jotka ovat olleet sulkemassa tilaa uuden politiikan oikeiston nousulta.

Uuden politiikan oikeiston mobilisaatiota on Suomessa haitannut myös, että jääkäri liikkeen, suojeluskunnan ja Lapuan liikkeen väkivaltaisuuksien vuoksi porvarillisesta perinteestä poikkeavaa oikeistolaista ohjelmaa ei edelleenkään koeta legitimiinä (ks. Kalliala 1999, 64–72). Toisaalta fasisetin oikeiston perinne on säilynyt sillä tavoin voimakkaana, että myös 1980- ja 1990-luvuilla uudet oikeistomobilisaatiopyrkimykset – kuten IKL:n pyrkimys mobilisoida uudelleen – ovat pääosin liittyneet vanhan äärioikeiston uudelleen elvyttämiseen. Tällaiset järjestöt eivät ole kyenneet modernisoitumaan jälkiteollisen yhteiskunnan uuden politiikan puolueiksi, vaan niiden side 1930-luvun äärioikeistoon on edelleen vahva (ks. Pekonen 1999, 22).

Näitä argumentaatioita voidaan täydentää poliittiseen mahdollisuusrakenteeseen liitettävillä selitystekijöillä, kun pohditaan, miksi ajoittaisista suotuisista olosuhteista huolimatta jo parlamentaarisen edustuksen kynnyksen ylittäneet puolueet eivät ole onnistuneet laajamittaisen kannatuksen mobilisaatiossa, etenkin kun vastaavanlaiset puolueet Keski-Euroopassa ja Pohjoismaissa etenkin Norjassa ovat saavuttaneet merkittäviä vaalivoittoja. Tällöin on

tärkeää ottaa huomioon myös poliittiseen mahdollisuusrakenteeseen liittyviä tekijöitä. Yhtäältä on ollut kyse valtapuolueiden strategisista valinnoista, jotka ovat sulkeneet tilan uusilta puolueilta, toisaalta myös uuden politiikan oikeiston yrittäjien omat strategiset valinnat ovat vieneet menestyksen mahdollisuudet. Nuorsuomalaisen puolueen kohdalla voidaan löytää sekä valtapuolueiden että puolueen omiin strategisiin valintoihin liittyviä tekijöitä, joilla voidaan selittää puolueen kuihtumista. Perussuomalaisten esimerkki osoittaa puolestaan, että suomalaisen uuden politiikan oikeiston mobilisoitumisen esteenä on ollut myös ohjelman poliittinen epäuskottavuus. Uuden politiikan oikeisto ei toistaiseksi ole onnistunut houkuttelemaan riveihinsä myöskään karismaattisia johtajia mobilisoitumisen vetureiksi.

Uuden politiikan oikeiston nousun mahdollisuudet Suomessa liittyvät erityisesti suomalaisen politiikan konsensushakuisuuteen, joka hallitus-oppositio-asetelman voimistumisesta huolimatta on suomalaiselle politiikalle tyypillinen piirre. Osin suomalaisen politiikan konsensushakuisuus on perua Neuvostoliiton-suhteiden sanelemasta pragmatismista välttämättömyydestä ja siihen liittyen ulkopoliittikan hallitsevasta asemasta Paasikiven-Kekkonen kaudella. Vaikka tällaisella poliittisen pragmatismista periytymisellä voidaan selittää suomalaisten haluttomuutta siirtyä ”radikaalien” poliittisten vaihtoehtojen kannattajiksi, pragmatismista heijastavassa konsensushenkisyudessa piilee myös uuden politiikan oikeiston nousun mahdollisuus, mikäli politiikka kansalaisten silmissä alkaa näyttää vaihtoehdottomalta. Tällöin poliittiseen mahdollisuusrakenteeseen saattaa avautua uuden politiikan oikeiston – erityisesti järjestelmänvastaista uusliberalistista ohjelmaa edustavan puolueen – hyödynnettävissä oleva tila, vaikka esimerkiksi ulkomaalaiskysymys ei olisi erityisen politisoitunut.

Puolue mobilisaation sijaan oikeistopopulismiin linkittyvä asenneilmapiiri on Suomessa toistaiseksi purkautunut yksittäisinä ilmiöinä ja ulkoparlamentaarisella areenalla esimerkiksi ulkomaalaisiin kohdistuvana väkivaltana. Tällaisen väkivaltaisuuden esiintyminen vaikeuttaa uuden politiikan oikeiston mobilisoitumista puolueareenalla. Tähän liittyen voidaankin lähestyä kysymystä, olisiko uuden politiikan

oikeiston mobilisoituminen yksinomaan kielteinen asia. Uskaliaahko väite on, että välttämättä ei, mikäli äärireaktiot tällä tavoin perinteisen vaaliosallistumisen kautta saadaan sidottua poliittiseen vastuu- ja valtajärjestelmään.

LÄHTEET

- Eder, Klaus. 1993. *The New Politics of Class: Social Movements and Cultural Dynamics in Advanced Societies*. London: Sage.
- Elinkeinoelämän valtuuskunta (EVA). 1997. *Muutosrohkeutta vai siilipuolustusta? Raportti työelämän murroksesta*. Helsinki: EVA.
- Finger, Matthias ja Sciarini, Pascal. 1991. Integrating 'New Politics' into 'Old Politics': The Swiss Party Elite. *West European Politics* 14, 98–112.
- Flanagan, Scott C. 1987. Value Change in Industrial Societies. *American Political Science Review* 81, 1303–1319.
- Hainsworth, Paul. 1992. The Extreme Right in Post-war France: The Emergence and Success of the Front National. Teoksessa Paul Hainsworth (ed.), *The Extreme Right in Europe and the USA*. London: Pinter.
- Hellsten, Villiina. 1999. *Vanhassako vara parempi? Uuden politiikan oikeiston mobilisaatio Suomessa*. Yleisen valtio-opin pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Hossay, Patrick. 1996. 'Our People First!' Understanding the Resonance of the Vlaams Blok's Xenophobic Programme. *Social Identities* 2, 343–364.
- Inglehart, Ronald. 1990. *Culture Shift in Advanced Industrial Society*. Princeton: Princeton University Press.
- Kalliala, Mari. 1999. Traditions of the Radical Right in Finnish Political Culture. Teoksessa Pekonen, Kyösti (ed.), *The New Radical Right in Finland*. Jyväskylä.
- Kitschelt, Herbert. 1988. Left-libertarian Parties: Explaining Innovation in Competitive Party Systems. *World Politics* 40, 194–234.
- Kitschelt, Herbert. 1995. *Radical Right in Western Europe: A Comparative Analysis*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Kriesi, Hanspeter. 1989. The Transformation of Cleavage Politics: The 1997 Stein Rokkan Lecture. *European Journal of Political Research* 33, 165–185.
- Martikainen, Tuomo ja Yrjönen, Risto. 1983. *Vuoden 1982 presidentinvaalit. Tulkintaa poliittisen mobilisaation näkökulmasta*. Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitoksen tutkimuksia 46. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Martikainen, Tuomo ja Yrjönen, Risto. 1991. *Vaalit, puolueet ja yhteiskunnan muutos*. Tilastokeskuksen tutkimuksia 178. Helsinki: Tilastokeskus.
- Melucci, Alberto. 1989. *Nomads of the Present: Social Movements and Individual Needs in Contemporary Society*. London: Hutchinson.
- Minkenberg, Michael. 1992. The New Right in Germany: The Transformation of Conservatism and the Extreme Right. *European Journal of Political Research* 22, 55–81.
- Pekonen, Kyösti. 1997. Puoluevastainen mieliala Suomessa. *Politiikka* 39:1, 14–29.
- Pekonen, Kyösti. 1999. Introduction to the Essays. Teoksessa Kyösti Pekonen (ed.), *The New Radical Right in Finland*. Helsinki: The Finnish Political Science Association.
- Pekonen, Kyösti, Hynynen, Pertti ja Kalliala, Mari. 1999. The New Radical Right Taking Shape in Finland. Teoksessa Kyösti Pekonen (ed.), *The New Radical Right in Finland*. Helsinki: The Finnish Political Science Association.
- Pesonen, Pertti, Sänkiäho, Risto ja Borg, Sami. 1993. *Vaalikansan äänivalta. Tutkimus eduskuntavaaleista ja valitsijakunnasta Suomen poliittisessa järjestelmässä*. Juva: WSOY.
- Schain, Martin. 1987. The National Front in France and the Construction of Political Legitimacy. *West European Politics* 10, 229–252.
- Sunberg, Jan. 1996. Finland. *European Journal of Political Research* 30, 321–330.
- Taggart, Paul. 1995. New Populist Parties in Western Europe. *West European Politics* 18, 34–51.
- Woods, Dwayne. 1992. The Centre No Longer Holds: The Rise of Regional Leagues in Italian Politics. *West European Politics* 15, 56–76.